

уково обґрунтованих рекомендаціях щодо форм організації та методів здійснення розвивальної роботи з дітьми у цьому напрямі. Важливо розвивати літературно-творчу діяльність кожної дитини, а не лише обдарованої. Творчість властива всім людям, тому намагаюся створити для кожного учня оптимальні умови навчання, формувати потребу вчитися, розвивати мислення учнів, мовну активність, проявляти творчість і самостійність у виконанні поставлених перед учнями завдань.

1. Ващенко Г. Виховання волі і характеру. Підручник для педагогів / Г. Ващенко. – К., 1999. – 300 с.
2. Костюк Г.С. Здібності та їх розвиток у дітей / Г. С. Костюк. – К.: Знання, – 1963. – 93 с.
3. Масол Л.М. Загальна мистецька освіта: теорія і практика: монографія / Л.М.Масол. – К.: Промінь, 2006. – 432 с.
4. Малихіна О. Є. Структура літературних здібностей особистості як проблема педагогічної психології / О. Є. Малихіна // Вісник Харківського державного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди. Психологія. - Харків: ХДПУ, 1998. – Вип. 1. – С. 39-42.
5. Савченко О. Я. Розвивай свої здібності: Навч. посіб. для мол. школярів / О. Я. Савченко. – К.: Освіта, 1995. – 159 с.
6. Сисоєва С. О. Підготовка вчителя до формування творчої особистості учня / С. О. Сисоєва. – К.: Поліграф книга, 1996. – 406 с.
7. Явоненко М. В. Методика підготовки школярів до літературно-творчої діяльності / М. В. Явоненко // Початкова школа. – 2005. – № 5. – С. 15 – 18.

The article deals with the importance and features of literary and artistic abilities of young pupils.

Key words: *ability, creativity, potential, broadcasting, literary activities.*

УДК 811.161.2

Марина Михайлова (Житомир)

НАЦІОНАЛЬНА МОВА ТА ПРОБЛЕМА ЕТНОКУЛЬТУРНОЇ ІДЕНТИФІКАЦІЇ УКРАЇНЦІВ

У статті розглядається сутність і соціальна роль національної мови як засобу вирішення питання національної ідентичності у поліетнічному суспільстві. Аналізуються роль мови у світобаченні людини, світоглядні орієнтації особистості, досліджуються особливості етнокультурної ідентичності та соціальної значимості національної мови для українців.

Ключові слова: *національна мова, етнокультурна ідентичність, етнокультура.*

На сучасному етапі актуальність обраної теми є очевидною, оскільки це обумовлено складними процесами розбудови незалежної держави, творення української політичної нації. Мова виступає не лише як засіб спілкування, а й як головний чинник консолідації нації, оскільки забезпечує єдність, вільний і культурний розвиток національної спільноти, стоїть на сторожі збереження національної ідентичності, здорового духовного і ментального розвитку.

Українська етнічна територія складається з багатьох історико-географічних та етнографічних земель. Упродовж століть вони входили до складу різних держав. Процеси формування цих земель зумовлені різницею в історичному розвитку, етнокультурними та демографічними особливостями, структурою господарств. Не всі етнічні землі входять до складу сучасної держави, а споконвічна роз'єднаність породила глибокі відмінності у процесах етнічної ідентифікації населення.

Із здобуттям незалежності України постала проблема національно-етнічного самовизначення. Завдання етнічної ідентифікації ускладнюється її полікультурністю. Сьогодні можна спостерігати різновекторність етнічної ідентифікації Східного і Західного регіонів; відстоювання власної ідентичності депортованими народами (кримськими татарами, греками); посилення ролі етноконфесійного чинника, розкол церков. Внаслідок заборон і дискримінації, адміністративно-силового тиску, якому піддавалася українська мова упродовж останніх століть, значна частина українського населення, в тому числі етнічних українців, відчужена від використання рідної мови як засобу національної комунікації та головного інструменту консолідації нації [1, 53].

Зміст етнічної ідентичності складають різного роду етносоціальні уявлення, що розділяються в тій або іншій мірі членами даної етнічної групи. Значна частина подібних уявлень є результатом усвідомлення спільної історії, культури, традицій, місця походження і державності. У етносоціальних уявленнях відбиваються думки, переконання, вірування, ідеї, які отримують своє вираження в міфах, легендах, історичних оповіданнях, буденних формах мислення і поведінки. Сукупність цих знань зв'язує членів даної етнічної групи і служить основою її відмінності від інших етнічних груп [2, 299].

Визнання людською спільнотою своєї єдності є головною ознакою етносу як системи. Існує і низка інших важливих ознак: мова, культура, територіальна єдність, спільність економічного життя, самоназва (етнонім) та ін. Етнічна ідентичність - це не лише прийняття певних групових уявлень, готовність до подібного способу мислення і етнічні відчуття, що розділяються [3, 60]. Вона також означає побудову системи стосун-

ків і дій в різних міжетнічних контактах. З її допомогою людина визначає своє місце в поліетнічному суспільстві і засвоює способи поведінки усередині і поза своєю групою.

У більшості пострадянських країн, у тому числі в Україні, з її складною культурною, релігійною, мовною та етнічною специфікою, головним завданням є формування поваги до українського громадянства, як до консолідуючого і державоутворюючого фактору. Національної єдності потрібно досягати не шляхом примусу, а шляхом вільного усвідомлення особистої зацікавленості кожного в необхідності нації. Найважливішою передумовою гармонійного розвитку всіх етносів в українському суспільстві є вирішення економічних проблем, подолання системної кризи, яку переживає Україна. Така криза в поліетнічній державі може призвести до девальвації національних цінностей, ксенофобії, проявів сепаратизму. Держава має створити всі необхідні засоби для розширення застосування української мови в усіх сферах життєдіяльності в межах всієї України, захисту української мови від зовнішньої мовно-культурної експансії та публічної дискредитації, поліпшення якості українського мовлення на українських теле- і радіоканалах України.

Отже, щоб створити сучасну європейську націю, український народ має якнайшвидше відтворити ті історичні фази, що їх свого часу проходили цивілізовані й нині прогресуючі народи Заходу. Особливістю становлення української демократичної держави є нині те, що вона розв'язує питання формування політичної нації з урахуванням, поперше, подолання колоніальної залежності (відродження рідної мови, національної культури та ін.), по-друге, наявності різних етносів, що неоднозначно сприймають перспективу розвитку політичної системи. Щоб максимально сприяти етнічній ідентифікації українців, необхідно не просто дбати про їхні знання, усвідомлення власної історії, мови, культури, традицій — кожен з нас, особливо молоді люди, повинен мати відповідну етнічну свідомість, без якої немає цілісного етносу. Зростання етнічної свідомості, активна громадсько-політична діяльність, а також усвідомлення належності до світового співтовариства спричинять зростання почуття національної гідності, відродження історичної пам'яті, утвердження української ідеї. Держава має стати фактором гармонізації етнічних відносин та консолідації поліетнічного українського народу.

1. Масенко Л. Т. Мова і суспільство: постколоніальний вимір / Л. Т. Масенко. – К.: Вид. дім “КМА”, 2004. – 163 с.

2. Міщенко Н. М. Сутність та роль культурної та етнічної ідентичності в процесі міжкультурної комунікації / Н. Міщенко // Збірник наукових праць Ін-

ституту психології ім. Г. С. Костюка АПН України / За ред. С. Д. Максименка. Т. XI, част. 2. – К., 2009. – 568 с.

3. Скар О. Особливості етносоціальних уявлень молоді / Оксана Скар // Соціальна психологія. – 2007. – № 3. – С. 58 – 66.

The point and social role of national language as a method of resolving of national identity's question in poliethnical society are considered in the article. The article is devoted to the analysis of the role of language in people's outlook, worldview orientations, peculiarities of ethnical culture and social significance of national language for the Ukrainians.

Key words: national language, ethno-cultural identity, ethnical culture.

УДК 373.011.31   **Тетяна Надім'янова, Надія Виноцька (Дрогобич)**

МОВНА КУЛЬТУРА ЯК СКЛАДОВА ПЕДАГОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

Розглянуто питання мовної культури вчителя як однієї з складових педагогічної культури. Визначено педагогічні комунікативні характеристики, які представлені у сучасній психолого-педагогічній науці. Проаналізовано компоненти мовленнєвої (комунікативної) діяльності вчителя.

Ключові слова: педагогічне спілкування, комунікативність, функції мовлення, мовні здібності.

Однією з підсистем педагогічної культури сучасного вчителя є його мовна культура. Вона містить дотримання засвоєних норм взаємин учителя з учнями, батьками, колегами. Сьогодні учитель – не просто скарбниця знань, а один із творців людини. Адже кожна помилка вчителя може повернутися крахом людської особистості, болем душі – стражданнями.

Педагогічна культура вчителя передбачає не лише оволодіння науковими теоріями, педагогічною соціологією та навичками, а й зокрема, культурою спілкування.

У сучасній науці під «педагогічним спілкуванням» розуміють не тільки процес передання навчальної інформації від учителя до учнів, а й таку організацію мовлення й невербальної поведінки вчителя, яка так чи інакше, але обов'язково впливає на емоційно-психологічну атмосферу навчально-виховного процесу в цілому й на самопочуття та ставлення до навчання й школи кожного окремого учня зокрема (О.Леонтьєв, І.Зязюн, А.Мудрик та ін.). Набуті у початкових класах особистісні якості, пов'язані з мовленням, не тільки забезпечують основу подальшого навчання, виховання й розвитку учнів, а й значною мірою зумовлюють практичну, громадську та професійну діяльність дорослої людини.